

רונדו, פולונז, ובדינרי, מתוך סוויטה מס. 2 לחליק ותזמורת

מאת יוהן סבסטיאן באך (1685 – 1750)

המלחין והיצירה על רקע התקופה

באך נולד בגרמניה לפני כשלוש מאות שנים, ובודאי האזין למוסיקה כבר בעריסה, כבן למשפחה שבה כולם עסקו בנגינה. כבן עשר היה כשמתו אביו ואמו, ואז אסף אותו אחיו הגדול לביתו, דאג לו ולימד אותו נגינה.

צימאונו של באך למוסיקה לא ידע כל מעצור: הוא למד נגינה בצ'מבלו (ממשפחת כלי המקלדת) ובכינור, שר במקהלה, ומרוב להיטות להכיר עוד ועוד יצירות, העתיק בסתר, לאור נר, מן התווים השמורים של אחיו. משפחת באך נהגה להתכנס ולבלות ביחד בשעשועים מוסיקליים, בנגינה ובשירה בצוותא. (ראה נספח תמונות של באך ומשפחתו)

בגיל חמש עשרה השתכר באך למחייתו כזמר במקהלת הכנסייה, למד נגינה בעוגב הגדול של הכנסייה, ובמהרה היה לנגן עוגב מפורסם ברחבי הנסיכויות הגרמניות. ראשי כנסיות רבים הזמינו אותו לנגן מיצירותיו בעוגבים הגדולים והיפים שלהם.

באך חיבר יצירות רבות שבוצעו בטקסי הכנסייה, אך גם מוסיקה חילונית: לתזמורות קטנות וגדולות, לכלים סולניים, יצירות למקהלה ולזמרים סולנים. גם בבגרותו המשיך לחקור וללמוד יצירות של מלחינים אחרים מאיטליה, מצרפת ומגרמניה, הושפע מן הסגנונות השונים ושילב אותם ביצירותיו. באך הלחין יצירות קצרות לנגינה ולשירה והקדיש אותן לאשתו האהובה אנה מגדלנה. גם לילדיו הרבים (למעלה מעשרים) אותם לימד נגינה והלחנה, חיבר תרגילים ויצירות רבות. כמה מהם גדלו והיו למלחינים חשובים בזכות עצמם: קרל פרידריך עמנואל באך, וילהלם פרידריך באך, ויוהן כריסטיאן באך.

הסוויטה

סוויטה היא מחרוזת של ריקודים שרקדו באירופה בחצרות האצילים, במאות השש-עשרה והשבע-עשרה (ראה נספח תמונות נשף בחצר אצילים). לכל ריקוד בסוויטה יש

אופי, מקצב, ומפעם המיוחדים לו. סדר הריקודים בסוויטה קבוע, ומציג את הניגודים שבין הבנותיהם השונות, למשל: ריקוד אטי מנוגן לאחר ריקוד מהיר.

באך כתב הרבה סוויטות גם לתזמורת וגם לכלי סולן: לפסנתר, לכינור ולצ'לו. הסוויטה שנלמדה לקראת הקונצרט, שהיא השניה מבין ארבע הסוויטות לתזמורת, נכתבה עם סולו לחליל (ראה נספח תמונת חליל מהקופת באך, ותמונת חליל מודרני).

הבאדינרי

הפרק המסיים את הסוויטה מס' 2 לחליל ותזמורת, הוא מן המרשימים ביותר בספרות המוסיקה לחליל. הממד הוירטואוזי וזה הלירי-שירתי הפכוהו לפופולארי החל מ"תחייתה המחודשת" של המוסיקה של באך במהלך המאה ה-19. הפרק הינו ביטוי מובהק לשאיפת טיפוח הוירטואוזיות, ה"על-טבעי" כמאפיין מרכזי בתקופת הבארוק; ואמנם מראשית המאה ה-17, עם עליית המוסיקה האינסטרומנטאלית, ובניית כלי נגינה חדשים ומחודשים, עולה וגוברת הנטייה להלחנה מוסיקה וירטואוזית שתעצים את אפשרויות הפקת החליל, את ממדי כלי הנגינה ואת היכולות הטכניות של המבצעים.

מקור השם באדינרי צרפתי; באדינרי, פרושו קטע גנדרני והיתולי. בסוויטות של המאה ה-18 זוהה השם באדינרי עם סוג של מוסיקה מהירה ומשעשעת. ואכן בסוויטה מס' 2 לחליל ותזמורת, הבאדינרי מפגין את קלילותו וזריזותו של החליל ללא הרף, כיאה למצלולים האמורים להוביל לשיאים מרשימים ובכך לחתום את היצירה כולה.

תכונות בולטות:

- (1) אופי נמרץ, קליל וזריז
- (2) טמפו מהיר מאד
- (3) תבניות מקצב הבניות על משכים קצרים
- (4) הגדים מוסיקליים באורכים שונים חדורי אנרגיה ומוטוריקה מתמדת (perpetuo mobile) המטשטשים את האתנחתות והמנוחות הצפויות (ראה נספח פרטיטורה, מתיבה 1 עד ראשית תיבה 3; מאמצע תיבה 3 עד אמצע תיבה 5; סוף תיבה 7 עד ראשית תיבה 11)
- (5) יסוד הסקוונצה כמרכיב מרכזי הבונה ומגלגל כל תבנית או מוטיב
- (6) התכונות שנמנו עד כה משמשות בסיס למאפיין המרכזי של היצירה, קרי, יסוד הוירטואוזיות; יצירה הדורשת מן המבצע כושר ומיומנות נגינה גבוהים ומפותחים אופי קליל וזריז

מטרות ויעדים:

- הכרת יסוד הירטואוזיות ועמידה על המרכיבים המצויים ביצירה שמחייבים כושר נגינה מאד גבוה ומפותח (טמפו מהיר, משכים קצרים, הגדים ארוכים ומיעוט במנוחות ברורות)

- הכרת המוטיבים המלודיתמיים הבולטים במהלכים סקוונציאליים
- העלאת המודעות להקבלה בין הקף המנעד והרגיסטר של החליל ובין הרגיסטר והמנעד המנוצלים ביצירה

הצעות לפעילויות:

(1) לפני ההאזנה הראשונה:

מאחר ופרק זה הותם את הסוויטה כולה, ראוי להעלות שאלות מפתח הנוגעות לציפיות לגבי מאפייני הריקוד המסיים יצירה רב-פרקית.

(2) לאחר ההאזנה הראשונה:

דיון מסכם על הציפיות ועל מידת מימושן

(3) לפני ההאזנה שנייה:

העשרת אוצר המושגים והמונחים בתהליך מיפוי התכונות הבולטות של הפרק, על פי מפתח מרכיבים מתחום הגובה והרגיסטר, המפעם, הארטיקולציה, המשך-המקצב. ניתן לערוך את המיפוי על דרך העמדת ניגודים בכל אחת מן הקטגוריות, כמו למשל: משכים ארוכים?----משכים קצרים?-----
משפטים ארוכים בתפקיד החליל?-----משפטים קצרים בתפקיד החליל?-----הפרק נפתח בצלילי לגטו?-----הפרק נפתח בצלילי סטקטו?-----

(4) לאחר ההאזנה השנייה:

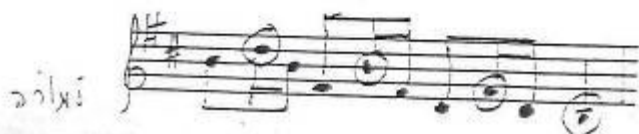
רישום ומיקוד התכונות הבולטות בידי המורה על הלוח

(5) תרגולת בפיתוח שמיעה על המוטיב המרכזי הפותח

התמקדות במהלך האקורד המינור היורד במנעד של אוקטבה:
(התרגיל יכול להרשם על פי נקודות גובה -קו מתאר- או על פי רישום תווים בחמשה)

סי-פה דיאז-רה-סי

- שירה על ההברה לה ועל פעמות שוות, בעזרת נגינת המורה במטלופון
- שירת כל צליל על שתי שמיניות, בעזרת המורה המנגן בפסנתר
- שירת כל צליל על פי התבנית המקצבית המקורית (שמינית ושני חלקי שש עשרה)
- שירה חוזרת של כל צליל על פי התבנית המקורית כאשר המורה מוסיף בנגינה את צלילי המהלך המקביל היורד:

מומלץ לבצע את התרגיל על כל הופעה חוזרת של המוטיב , במרכזים טונאליים וסקוונציאלים שונים, כפי שזה עולה מן היצירה

6) גילוי , זיהוי והכרת המוטיבים המלודיתמיים העיקריים והמהלך הסקוונציאלי שלהם על פי מעקב בתרשים גראפי של היצירה (ראה נספח לתלמיד מס' 1):
המורה עוקב אחר התרשים שעל הלוח (בבריסטול או בשקף), התלמידים צופים; לאחר מכן התלמידים עוקבים אחר התרשים בתנועת יד באוויר ובהנחיית המורה

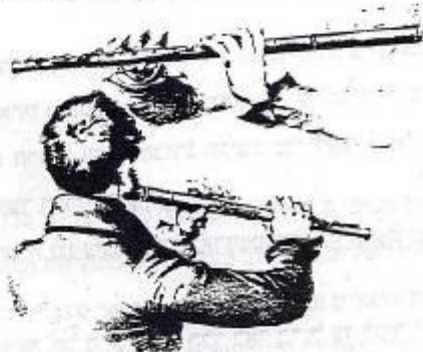
7) דיון ותכנון בקבוצות על דרכי בניית תנועה (במרחב או בישיבה), על פי המסקנות שהופנמו בשלבי ההאזנה הקודמים ותוך הקפדת התכונות הבולטות שנלמדו

8) צפייה מבוקרת על כל שתי קבוצות הממחישות את עבודות התנועה של הפרק

9) דיון על תוצרי העבודות ומידת זיקתם אל התכונות הבולטות של הפרק

"באדינרי", מאת י.ס. באך

The image shows a handwritten musical score on a grid background. At the top left, there is a title in Hebrew: "באדינרי", מאת י.ס. באך. The score is written in black ink and features a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. The notation consists of a series of rhythmic patterns, primarily eighth and sixteenth notes, with some rests. The score is divided into measures by vertical bar lines. There are several wavy lines and scribbles interspersed throughout the score, possibly indicating corrections or specific performance instructions. The handwriting is in black ink on a light-colored grid paper.

(b)

(c)

(d)

FLUTE, HISTORICAL

VII. Badinerie.

[Allegro.]

The musical score consists of five staves. The top four staves are for the upper instruments (flute, oboe, clarinet, and bassoon), and the bottom staff is for the bass. The key signature is G major (one sharp) and the time signature is 2/4. The tempo is marked [Allegro.]. The score includes various musical notations such as eighth and sixteenth notes, rests, and slurs. The bass staff begins with the instruction *stacc.* and contains figured bass notation (6, 6, 6, 6, 6, 6) below the notes. The piece concludes with a double bar line.

System 1 of a musical score in G major (one sharp). It consists of five staves: two treble clefs, one alto clef, and one bass clef. The music features eighth and sixteenth notes, with trills (tr) and accents (^) in the upper staves. Below the staves, there are guitar chord diagrams: 6/5, 7, 4/5 6, 5, 7, 4, 1, 6.

System 2 of the musical score. It continues with five staves. The notation includes sixteenth-note runs and trills. Below the staves, guitar chord diagrams are provided: 5, 7, 6, 4, 4, 5, 5, 5, 6, 5, 6, 4, 1.

System 3 of the musical score. It features five staves with dynamic markings *p* (piano) and *f* (forte) in the treble and alto staves. The notation includes sixteenth-note patterns. Below the staves, guitar chord diagrams are shown: 6, 5, 4, 7, 5, 7, 6, 5, 6, 4, 2.

System 1 of a musical score in G major, 4/4 time. It consists of five staves: two treble clefs, one alto clef, and two bass clefs. The music features a complex rhythmic pattern with many sixteenth notes. Fingerings are indicated by numbers 1-5 below the notes. Trills are marked with 'tr' above notes in the first and fifth measures.

System 2 of the musical score, continuing the five-staff arrangement. It features several trills marked with 'tr' above notes in the first, second, and fourth measures. The rhythmic complexity continues with many sixteenth notes. Fingerings are indicated by numbers 1-5 below the notes.

System 3 of the musical score, concluding the five-staff arrangement. It includes dynamic markings such as *p* (piano) and *f* (forte) placed below notes in the second and fourth measures. The music ends with a double bar line and repeat dots. Fingerings are indicated by numbers 1-5 below the notes.